

Psicologia del Comportament Col·lectiu
AC2 - Institucions, Ciència i Subjectivitat
Entrega 15/11/08

- INTRODUCCIÓ I APUNTS
- PRESENTACIÓ PAC 2
- CORRECCIÓ PAC2 (Consultor: Anna Vitores)

INTRODUCCIÓ I APUNTS:

INTRODUCCIÓ AL MÒDUL 3 (missatge de la Consultora)

[...] **LES INSTITUCIONS SOCIALS: reproducció i innovació de l'ordre social i resistències al canvi social.** [...].

Bé, si us heu fixat, fins ara amb els dos primers mòduls hem vist fenòmens i processos col·lectius que en principi semblen poc organitzats i espontanis (les accions col·lectives, les "masses") i fenòmens una mica més organitzats i estructurats (els moviments socials). Ara ens endinsem a pensar en formes col·lectives més organitzades i estructurades encara: les institucions.

Ja veureu que hi ha diverses definicions del que és una institució (de fet és com el terme estrella en les ciències socials), definicions diferents encara que molt relacionades, ja que sempre criden l'atenció sobre aquesta "estructuració" i aquesta organització que impliquen de la vida social.

Així, com veureu al mòdul, en un sentit sociològic ampli el terme institució fa referència "als principals sistemes organitzats de relacions socials en una societat". En aquest sentit, les "institucions" fan referència a AQUELLES NORMES, VALORS I CONVENCIONS, ÉS A DIR, AQUELLES FORMES DE FER, PENSAR I SENTIR ACCEPTADES I ESPERADES EN UNA SOCIETAT DETERMINADA. És en aquest sentit que les institucions regulen i estructuren les nostres formes de fer, sentir i pensar...És en aquest sentit també que diem que la família o el matrimoni són "institucions" en la nostra societat...

Però també tenim un sentit més habitual del concepte "d'institució", tant en psicologia, com en les nostres formes de parlar habitualment: **les institucions com un tipus concret d'establiments. Més en concret com aquells establiments o llocs que s'ocupen del tractament i la modificació de les persones: LLOCS ESPECIALITZATS EN "RECOLLIR" EN EL SEU INTERIOR A AQUELLES PERSONES QUE PER LES RAONS QUE SIGUIN NO S'AJUSTEN A AQUELLES REGLES I CONVENCIONS QUE HEM ESMENTAT QUE TAMBÉ SÓN LES INSTITUCIONS...**És en aquest sentit que parlem de la presó o de l'hospital psiquiàtric com institucions...

Doncs a partir d'aquests dos sentits el mòdul ens permeten reflexionar sobre el paper de les institucions en el fer, ser i pensar col·lectiu... i en el fer, ser i pensar de nosaltres en tant que subjectes individuals també... ja us aniré senyalant al fòrum els nuclis centrals per pensar-hi...

Un dels aspectes més suggerents del mòdul, potser el que té més "suquillo" i el més polèmic per la nostra condició de psicòlogues/psicòlegs, és que haurem de pensar en la *Psicologia (sí, sí, la nostra disciplina) com una institució social*. Una institució que també participa en determinades formes de control social....i en les societats contemporànies, més que mai.....Diguem que pensarem com la Psicologia, segons com, en la fabricació d'individus convenients a l'ordre social...així dit sona raro, però ja veureu que, com a mínim donarà per trencar-se un mica el cap i per ser crítics amb la nostra pròpia disciplina...és a dir, segons com, autocrítics.

Encara que el mòdul no és molt llarg, sovint és molt sintètic, i haurà parts d'aquelles denses que caldrà llegir- les bé per entendre-les. Insisteixo en això perquè és habitual que la primera lectura costi, i jo mateixa trobo que és el mòdul menys àgil de llegir en molts trossos. Però no us espanteu si veieu algun apartat dens, primer de tot perquè us acompanyaré en tot el procés, i segon perquè l'important és captar els nuclis del mòdul. I a més jo tractaré d'ajudar amb tot el que calgui al fòrum, amb exemples i explicacions de conceptes.

Bé, no m'enrotllo més...crec que els temes que veure'm poden ser estimulants...com a mínim ens endinsem a veure temes molt candents, en l'àmbit acadèmic, però també en el professional (vull dir que tractarem temes que es discuteixen molt en les revistes acadèmiques actuals de ciències humanes i socials). I us farà pensar sobre les nostres formes d'organització, les nostres formes de viure, les normes i les "desviacions", les nostres formes de ser, de pensar....de sentir-nos...ahí es nada!

[...]

ACLARIMENTS (missatge de la Consultora)

Vaig amb la part B de la PAC de forma més concreta.

[...]

Cal llegir tot el mòdul, òbviament, perquè si no anireu coixes/os de marc teòric, però per ubicar el fragment d'en Tomàs heu de tenir present **tot l'aparat 6 del mòdul**, i en especial, fixar-vos en el 6.3.

Crec que per algunes coses que m'heu anat preguntat, potser el que xoca és allò de relacionar govern de subjectivitats/democràcia...però és que potser també aquí està el "quid" de treure l'entrellat. En el mòdul, quan ens parla en tot de l'aparat 6 de la "psicologia com a productora i reguladora de la subjectivitat" ho vincula especialment amb la nostra època, la que vivim nosaltres, en la que podríem dir que vivim en un model democràtic de govern de les societats. I que así sea, és clar. Però el que fa el mòdul es donar unes voltes més al que implica *governar als subjectes d'una societat que es defineix com a democràtica...*

Si ho penseu, per governar una societat d'esclaus caldran coneixements/procediments diferents que per governar una societat com la nostra formada per "individus lliures" o com a mínim per subjectes a qui es diu, des de, que neixen que són lliures.

A tots/es nosaltres se'ns insisteix que som individus lliures, en tot moment (de fet, permeteu-me la broma, el lema de la venda de telèfons mòbils d'amena era aquest no...? ben mirat moltes de les coses que ens ven la publicitat apel·la a nosaltres com persones lliures que poden, doncs, "elegir" el millor...).

Per tant, per comprendre els procediments que fan "rutllar" de forma "ordenada" una societat cal pensar en els procediments/coneixements/mecanismes que fa servir una societat que està composta per subjectes a qui se'ls hi diu que són lliures. Que com us deia, hauran de ser diferents (més subtils potser, de moment) que els que requereix una societat conformada per subjectes que es pensaven/assumien com esclaus o no lliures...

I són moltes i molts els autors dins de la psicologia crítica que han estat pensant sobre el paper que poden **tenir les ciències psicològiques en això, vaja, en "la producción y el gobierno de la subjetividad constitutiva de los "individuos libres". És a dir en la producción i la regulació de les formes de pensar-nos a nosaltres mateixos en tant que lliures...**

Si a mi em donen alguns conceptes i etiquetes que són "veritat" (no són imposades, com diu el text de la Larrauri) a través de les que pensar-me...estem parlant d'una forma de governar subjectivats....de governar com em defineixo, avaluo, em penso, em condueixo...

Us deixo aquí al link a un article que dona per pensar en això que us dic (si us plau, si teniu una estona, encara que sé que tots anem mal de temps, llegiu-lo, us pot donar moltes pistes de què pensar per la PAC):

<http://www.dispatx.com/html/artistnews/salecl.html>

Penseu però, que de cara a la part B, no és tracta de trobar articles de premsa que reflexionin directament sobre això (això és re-que-te-difícil) sinó buscar exemples d'articles que us donin peu a vosaltres a pensar perquè la Psicologia, les **ciències psicològiques, poden ser enteses com a mecanismes, dispositius, que produeixen i regulen subjectivitats....és a dir, com les ciències psicològiques produeixen i controlen formes en que ens entenem/pensem a nosaltres mateixes/os que són "convenient" per mantenir el ordre social...**

Les ciències "Psi" (la Psicologia, la Psiquiatria, la Psicopedagogia, la sexologia fins i tot....) operen, actuen, tenen efectes, més enllà de les fronteres de la pràctica professional i acadèmica. És a dir, cal pensar en el fet que les explicacions i les nocions que la Psicologia desenvolupa s'insereixen en les explicacions de sentit comú que les persones tenen habitualment al seu abast. És a dir, determinades assumpcions sobre la nostra ment, el nostre comportament i sobre la natura humana de la Psicologia dominant s'insereixen en el nostre entorn cultural, es van endinsant en el sentit comú i de fet acabant formant part dels recursos que utilitza la gent per pensar sobre ella mateixa quotidianament i per resoldre els problemes que la seva vida va presentant....per explicar perquè els va bé o malament, perquè no són feliços, perquè perden feines.....

ACLARIMENTS (missatge de la Consultora)

En l'anterior missatge finalitzava dient-vos que calia relacionar la idea de "les ciències psicològiques" com a productores de subjectivitats amb la idea de **regulació i control social**.... (vaja, segur que hi heu pensat...o hauríeu de fer-ho"!...perquè la idea de pensar les ciències "psi" com a constructores de "les veritats" a través de les quals ens vivim, ens ha de fer pensar en els efectes d'aquestes veritats en com ens vivim i expliquem en aquest món....)

Si m'ho permeteu, ara cal que siguem una mica "malpensats".... bé, dit de forma més seriosa, que tractem de ser una mica crítics amb la nostra disciplina, la Psicologia. De ben segur que hi ha multituds de coses de les nostres societats que critiquem, formes de vida, ordres socials, precarietats, injustícies, valors....doncs ara es tracta de pensar en quin sentit la Psicologia (alguns coneixements que produeixen) pot participar, encara que sigui de forma no intencional, en el manteniment de determinades formes socials, o determinades formes de viure o de pensar el món...bé, de pensar-nos a nosaltres en el món....

Aquí està la idea clau per pensar en la Psicologia com reguladora de subjectivitats o com a govern d'aquestes subjectivitats...., per pensar en les ciències psicològiques com dispositius, institucions, que controlen subjectivitats....es tracta de pensar en quin sentit els sabers de la Psicologia poder contribuir a construir subjectes "convenient" per reproduir determinats ordres socials....(per posar exemples ràpids i agosarats: podem llegir sovint que es critica les nostres societats per individualistes o per consumistes, massa competitives....o es critica el neoliberalisme o el capitalisme avançat (o també que són societats masclistes, homòfobes..)....però, totes aquestes formes socials requereix subjectes adients a aquestes formes socials, no? Requereixen persones que actuem i que ens pensem a nosaltres mateixos de determinades maneres per fer "rutllar" societats com aquestes....no?...en quin sentit els subjectes que "fomenta" la psicologia son aquests....? ahí lo de jo pa' pensar....y sigo un mica....

Les ciències psicològiques com a reguladores de la subjectivitat...

En el mòdul, se us presenta una perspectiva que ens fa pensar, d'alguna manera, que a partir de tot el coneixement que la Psicologia produeix i que nosaltres assumim, es regulen, es controlen, les nostres formes de pensar-nos, pensar qui som, com hem de ser, què ens cal per ser normals..... de sentir-nos...

Per un moment i en contra del que el sentit comú diu (i més com a psicòlegs/gues en potència) deixeu de pensar la Psicologia com un intent o un projecte "innocent" o alliberador de conèixer les persones amb el propòsit de millorar la seva existència i la seva felicitat, i penseu-la també com un element més de control social.

La Psicologia és una proveïdora de les categories amb que pensar- nos i alhora proveïdora d'informació sobre les persones (sobre el que significa ser persona, sobre com són les persones... descrivint i alhora, prescrivint). Sovint, els límits de que pot ésser un comportament acceptable o recomanable des del punt de vista de la salut o la normalitat es defineixen a partir de les dades que produeix la psicologia, dades que constitueixen el paràmetre per l'avaluació i l'auto-avaluació de les persones.

Tota la informació comporta la producció de coneixement susceptibles de ser utilitzats com a instruments de control social. Però NO només això. Un dels autors del que us parla el mòdul, Michel Foucault, una de les coses que va mostrar en molts dels seus escrits, és que cada ÈPOCA HISTÒRICA genera, PRODUUEIX, el model de persona que més li convé, ja que la mateixa concepció de persona que tinguem, la forma en que ens entenguem i visquem a nosaltres mateixos/es (la subjectivitat , per tant) és un potent mecanisme de REPRODUCCIÓ DE L'ORDRE SOCIAL. I si estem dient que la Psicologia contribueix de forma especial a crear "subjectes"....estem dient que la Psicologia pot contribuir a crear determinats tipus de subjectes....de subjectivitats...subjectivitats adients per mantenir un determinat ordre social....

Penseu en les formes de ser i pensar-nos, de definir que és ser feliç, "normal", "sentir-se realitzat".... penseu quines formes de viure'ns i de definir-nos posa a l'abast la Psicologia, quin model de persona potencia... i a quin model de societat corresponen aquesta idea de persona.... vaja, que molt per pensar....

No estic suggerint (ni el mòdul ho fa) que tota la Psicologia (com suposo sabeu, no hi ha només "una") comporti això, ni que sigui aquest l'únic aspecte de la Psicologia. En aquest moment però, es tracta de posar-nos crítics amb el saber que produeix la nostra disciplina. Molta de la Psicologia que qualla en el sentit comú en la nostra societat, i que té molt de poder, ha tingut un important paper en la definició del "què" de les persones, de què som, i per tant, de l'experiència que les persones tenim de com som (i de com hem de ser)...(i el munt de Psicòlegs/gues que conviden a programes a la tele, el munt d'explicacions de la Psicologia que es fa servir al carrer, i el munt de llibres de realització personal que es hi ha a la venda a qualsevol llibreria només és un botó d'això...). Per això, per el paper, la difusió i el poder de la Psicologia com una ciència que té i produeix "veritats" sobres els individus, és important situar-la en el context de la societat en la que vivim, per veure quines formes de vida, quines explicacions potencia, de quina visió del que és la felicitat parteix, i a quin tipus de model de societat "serveix".

Penseu que és artificial separar societat i Psicologia: perquè la societat configura les preocupacions, les definicions, la normalitat que la Psicologia després analitza o tracta (penseu, per exemple, que no fa gaires anys encara podíem trobar al manual diagnòstic DSM la homosexualitat com a trastorn sexual....i un munt de teràpies per "curar" la homosexualitat), és a dir que la societat en la que vivim està en el rerafons de les pautes dominants de la nostra disciplina... i alhora, i per això mateix, segons quines Psicologies contribueixen a mantenir determinades formes de vida, determinats ordres socials, determinats individus...

Així es tracta de pensar en quin sentit els sabers i les pràctiques de la Psicologia poden proporcionar mecanismes que, de forma indirecta, permeten introduir determinats objectius polítics, socials i econòmics en l'interior de les eleccions i compromisos dels individus. Pensar també, en quin sentit determinades formes de la Psicologia, els seus sabers o els coneixements que d'ella se'n deriven, conformen la subjectivitat, oferint nous llenguatges per a construir, avaluar i entendre el jo i les relacions amb els altres, definint creences, desigs i aspiracions.

Penseu, que les explicacions i les nocions que la Psicologia desenvolupa s'insereixen en les explicacions de sentit comú que les persones tenen habitualment al seu abast. Determinades assumpcions sobre la nostra ment, el nostre comportament i sobre la natura humana de la Psicologia dominant s'insereixen en el nostre entorn cultural, es van endinsant en el sentit comú i de fet acabant formant part dels recursos que utilitza la gent per pensar sobre ella mateixa quotidianament i per resoldre els problemes que la seva vida va presentant. Les persones expliquem el que ens passa en termes d'estrès, de buscar-se a elles mateixes, de millorar la nostra auto-estima, de tenir competències adients per ser "adients" en un entorn laboral, de ser poc independents o poc assertius, d'ansietat, de falta d'habilitats, d'estats depressius, de la búsqueda interior de la felicitat....

Podem posar un exemple: el fet que la precarietat laboral sigui cada cop més interioritzada en termes "d'ansietat" individual (en comptes d'un problema social i col·lectiu). En aquest sentit podem pensar que el que és un problema col·lectiu (condicions laborals i de vida precàries, contractes temporals sense garanties, horaris i requisits abusius, impossibilitat de fer compatible la vida laboral i la familiar, les condicions insegures/inestables de la majoria de contractes....) es tradueix en quelcom privat, quelcom individual, quelcom que cadascú ha de solucionar per si sol (portat a l'extrem: no és estrany que acabem pensant que allò que no funciona, allò que cal canviar, és un mateix: un s'ha de medicar contra l'estrès, anar al psicòleg per superar depressions, llegir algun llibre d'autojuda per aprendre a ser més competitiu o a poder relaxar-se quan arriba a casa per poder suportar millor les hores de feina, fer curssets per poder ser més competitiu perquè li manca desig de superació....).....entès així hi ha menys probabilitats de que s'articuli un malestar col·lectiu al respecte, i queda més en l'àmbit d'un problema personal...i això, si ho mireu bé, funciona en les formes de "fer rutllar" la nostra societat....

ACLARIMENTS (missatge de la Consultora)

Abans però, com us havia dit, volia fer algunes precisions conceptuals que crec que us poden ajudar a copsar coses del mòdul i, alhora, enfrontar-vos a la PAC.

Tant a la part A com a la part B de la PAC us parla de "subjectivitat"....a la part A quan en la tercera pregunta us demana relacionar el text amb la idea de "*la producció de la subjectivitat per part de les disciplines científiques (i el control social)*" i a la part B perquè el fragment que heu de comprendre us parla de "*las ciencias psicológicas como dispositivos orientados hacia la producción, y el gobierno, de la subjetividad*".

Ambdues preguntes ens remetent a la reflexió sobre el paper de les institucions en les nostres vides, en concret en les nostres subjectivitats..i per això potser val la pena començar clarificant una mica això de "subjectivitats". Perquè sovint, hi ha confusió amb el que aquest terme implica.

1) De què parlem quan diem "SUBJECTIVITATS"?

El cert és que encara que en psicologia social és habitual utilitzar el terme "subjectivitat" no sé si us és familiar. El més important és no caure en error important: pensar que subjectivitat té a veure amb ser contrari a quelcom objectiu. NO va per aquí la cosa en absolut!! (vull dir que el sentit del mòdul no es dir que les institucions ens fan coses "subjectives" i poc objectives, en absolut!!). Insisteixo en això perquè és un error freqüent.

Potser us sona raro, però al que ens estem pensant en quan parlem de "l'impacte de les institucions socials sobre la subjectivitat de les persones" o diem que "les ciències psicològiques funcionen amb dispositius que permeten produir i governar la subjectivitat" el que estem dient és que **les institucions (i les ciències psicològiques (la Psicologia) com un exemple d'institució) "fabriquen", produeixen i/o controlen "subjectes", formes de ser un subjecte,** (maneres de viure'ns a nosaltres mateixos, de comportar-nos i "ser"). A veure si m'explico.

La subjectivitat fa referència a la consciència de nosaltres mateixos que tenim, a la idea que tenim de nosaltres mateixos, de qui i com som. **En definitiva, quan parlem de subjectivitat designem la manera en que ens pensem i ens relacionem amb nosaltres mateixos en un determinat moment històric. Parlem de la forma que tenim d'ordenar i donar sentit a la nostra experiència de nosaltres mateixos.**

Per entrar en el tema hauríem de començar a pensar en el self, en la identitat, és a dir, el concepte de "jo", de qui som, des de la psicologia social... Perquè dit de forma molt general, i per tal que ens comencem a fer una idea, "subjectivitat" és un terme amb el qual la psicologia social crítica i el construccionisme social (coneixeu aquest marc teòric?) utilitzen per a fer referència a les concepcions i les formes de viure'ns com a persones, per fer referència a "l'estat del jo", i substitueix termes psicològics tradicionals com ara personalitat o individu.

No és només una moda terminològica, si no que respon a una forma d'entendre que és la "identitat" que en comptes de d'entendre el "jo" "la identitat", com origen, l'entén com a producte, com a resultat...I alhora entén que, per tant, la identitat és una qüestió social i política.....

Hi ha una expressió foucaultiana que és clara al respecte: "sujet assujetti" ("subjecte subjectat") que indica que deixem de pensar el subjecte com la causa i el pensem con el resultat de pràctiques, de determinats discursos, de determinades formes de fer i dir en un determinat context socio-històric. En definitiva, que la forma que tenim d'ordenar i donar sentit a la nostra experiència de nosaltres mateixos ve donada per una sèrie de discursos, institucions i pràctiques presents en un determinat moment social i històric. Per això la idea de subjectes "subjectats", en tant que productes d'un determinat ordre social.

Però bé, ja ho he dit: anem a pams.

Encara que donem per descomptat la forma que tenim d'entendre que és una persona, i que és el nostre "jo", (el "jo" és el "jo", em direu) són molts els treballs que han posat de manifest que la idea del jo i la idea de persona que tenim i experienciem no és, per contraintuitiu que sembli, universal.

És a dir que la forma en que experimentem el nostre propi jo, els termes i les categories amb les que ens pensem a nosaltres mateixos, és contingent (depenent) del context- sociohistòric. Això implica que la nostra identitat, el nostre "self" i per tant la forma en que ens pensem i experienciem a nosaltres mateixos no és pot separar de la societat particular que produeix aquestes formes de pensar-nos ni de les circumstàncies històriques en que ho fa. (per exemple, si ho penseu en un sentit ampli, el concepte de què és una dona, què és l'amor, que és un home, la sexualitat....no són els mateixos en tots els contextos culturals ni per totes les èpoques...).

Podem recórrer a una famosa cita de Rom Harré (1985) (psicòleg social) quan diu: "ésser un jo no vol dir ésser una entitat determinada, sinó estar en possessió d'una determinada teoria". Amb això ens vol dir que efectivament la "identitat" el "jo" que tant donem per descomptat i natural, és una "teoria cultural", un conjunt de creences sobre el que significa ser persona...(encara que no entenem com una "teoria" si no que "vivim" aquesta "teoria" per ser qui som...).

En aquest context molts autors en comptes de parlar d'identitat parlen doncs de "subjectivitat" o de "processos de subjectivació" (processos que ens configuren com un cert tipus de subjectes).

Per què és important això? Doncs perquè ens obliga a abandonar la idea de que la identitat té components naturals i essencials i ens convida a veure com la idea que tenim de nosaltres mateixos esta conformada per institucions, discursos, pràctiques, coneixement que es constitueixen com a subjectes, que ens donen elements per organitzar la nostra experiència de nosaltres mateixos d'una determinada forma.

De fet si ens adonem de que la forma que tenim de pensar-nos i viure'ns a nosaltres mateixos és dependent del context social i històric en el que vivim, ens adonarem de seguida que la subjectivitat és un element clau en les formes de control social d'una societat, en les formes de reproducció de l'ordre social.

De fet penseu que les teories o concepcions tenim per construir, avaluar i entendre el nostre "jo" conformen les nostres creences, aspiracions, desigs, la nostra ètica, de tal manera que esdevenen un mecanisme de control social més potent que la coerció externa o el control extern. És com un control des de dins.

En resum les idees que apuntem quan parlem de subjectivitat:

- **Que l'experiència que tenim de nosaltres mateixos és dependent d'un determinat moment històric, social i cultural. Cal doncs atendre als discursos, normes, relacions de poder i, en definitiva, a les institucions que constitueixen i donen forma a les nostres subjectivitats, a les nostres formes de pensar-nos i definir-nos.**

- **I en segon lloc, que cada època, construeix el model de subjecte més convenient, perquè construir un determinat tipus de subjecte, una determinada forma de viure'ns a nosaltres mateixos, contribueix a la reproducció d'un determinat ordre social, és a dir, és un poderós element de control social.**

És el que ens van dir moltes feministes duran molt de temps: la idea que ens formem del que és ser, per exemple, una bona dona o esposa, fa que de vegades no fos necessari obligar a una dona a fer quelcom: la mateixa dona se sentia malament i fracassada si no era complia certes coses que la fessin sentir una dona com cal (bé, de fet ara també es factible sentir-se "fracassada" per no ser, a totes hores, mare perfecte, cuinera variada, concubina, infermera, treballadora competent, psicòloga ocasional comprensiva, estar arreglada, depilada quan toca i ser encantadora...).

Podem pensar també, pensant en la noció de control i subjectivitats, en el cas de la homosexualitat. Durant molt de temps el mecanisme més efectiu de control no era tant negar drets o fins i tot perseguir i tancar a persones homosexuals...el més fort era que la pròpia persona se sentia culpable per no ser "normal", volia "curar-se" d'allò que sentia...

Són casos molt obvis, però penseu una estona en els conceptes i visions de la persona que tenim al nostre abast en la nostra societat per construir, avaluar i entendre el nostre "jo"...penseu quins termes, quins conceptes i fins i tot quines teories "de sentit comú" actuals feu servir per saber qui sou, per definir-vos, per donar sentit a les vostres conductes, als vostres malestars, per sentir-vos normals o anormals....i penseu si en alguns casos no poden servir com una forma de control social ben poderosa....ningú ens "obliga" a sentir que hem de ser o fer determinades coses per ser "feliços", competents, normals, autosuficients, estar satisfets i sentir-nos realitzats...però les fem perquè precisament ens pensem a nosaltres mateixos i mateixes en aquest termes....

I ara la segona pregunta...."què poden tenir a veure les ciències sobre l'home, vaja les ciències "psi" (psicologies, psiquiatries...) amb la "producció" o el "govern" de la subjectivitat?

ACLARIMENTS (missatge de la Consultora)

Al final de l'anterior missatge ens havíem quedat pensant en l'experiència que tenim de nosaltres mateixos, les categories a través de les quals ens pensem, ens vivim, ens definim, ens conduïm....(és a dir, en la subjectivitat). Us havia dit que aquesta forma de pensar-nos i viure'ns remet a un determinat moment històric, social i cultural.

Aquest era un primer pas: pensar en els discursos, imatges, teories, institucions i conceptes que tenim per pensar-nos a nosaltres mateixos.

Si feu l'exercici de pensar en els conceptes, els termes, les categories que utilitzeu per pensar-vos a vosaltres mateixos/es de ben segur trobareu que en algunes (o moltes) de les formes d'entendre'ns provenen de les ciències, i de forma especial de la ciència que anomenem Psicologia. Vaja, la nostra:)

Avui per avui, i en les societats occidentals s'ha tornat quasi impossible separar la manera que parlem de nosaltres mateixos (la manera que ens vivim, ens avaluem, ens preguntem...) de les disciplines psicològiques. La nostra identitat, la idea que tenim de com som, està íntimament lligada als discursos psicològics com discursos autoritzats per a parlar dels éssers humans.

Doncs en base a això mateix, hi ha autors/es, com el que us presenten al mòdul, que afirmen que la Psicologia és productora i reguladora de subjectivitats....

Les ciències psicològiques com a productores de subjectivitat.

Pensar en les ciències en general (les que diuem què i com són els humans) i en concret en les ciències "psi" (psicologia, psiquiatria, psicopedagogies...) com a productores de subjectivitats implica atendre al caràcter "constructor" del coneixement psicològic (constructor de realitats psicològiques). Es tracta de reflexionar sobre com la Psicologia (la disciplina) crea formes d'interpretar-nos a nosaltres mateixos, formes d'organitzar i donar sentit a la nostra experiència.

De fet, tracteu de pensar un moment la Psicologia, el coneixement que ha produït la Psicologia, no com una descripció d'allò que és l'ésser humà, sinó també com la creadora de formes determinades d'entendre'ns a nosaltres mateixos. La religió, la filosofia, la literatura, la ciència (la Psicologia com exemple d'una d'aquestes ciències) han procedit a crear termes, conceptes, paràmetres formals que ens han anat constituint al llarg del temps tal com som i com ens experimentem. I sembla que entre les ciències, la que més ens diu com i què som, la que més diu en les nostres societats "veritats" sobre què i com som, és la Psicologia. (per exemple, la literatura ens ha aportat

històries o imatges per pensar l'amor, però la Psicologia també ha incidit en la forma en vivim o ens expliquem les relacions, definint que hi ha "relacions dependents" o definint que és una sexualitat "sana", etc...de la mateixa manera quan diem que tenim "estrès", o que tenim un atac d'ansietat, o que necessitem trobar-nos a nosaltres mateixos, o que algú té una baixa autoestima, etc...utilitzem molts dels coneixement i discursos que ha creat la Psicologia i ha difós en la societat). I no parlo només de que ens influeix a nosaltres que formem part de l'àmbit acadèmic: aquestes formes de dir i pensar a les persones s'han difós a tothom (sempre que veig l'èxit que tenen els llibres de Bucay i l'èxit que té la revista Psychologies en el kiosk de sota de casa meua hi penso al respecte...busquem continuant com "conèixer-nos millor...").

La idea és, i aquí és on heu de parar-vos a pensar una estona, pensar en la Psicologia com a "productora de subjectes". La idea és pensar com la Psicologia, sobre tot en el context de les societats modernes occidentals, participa de les nostres formes de ser, de sentir-nos, de definir-nos, creant i donat significats sobre què i com són les persones, que és la normalitat, la salut, el sentit de les nostres conductes....Es tracta de pensar en la Psicologia també com una institució, com una ciència que produeix i crea normes, valors i convencions sobre les nostres formes de ser persones.

La Psicologia es presenta de vegades com la ciència, la institució, que descobreix el nostre interior, l'origen de les nostres passions i els nostres desigs, de les nostres idees, dels nostres gustos, dels nostres malestars. Elabora conceptes i teories que expliquen les nostres conductes i les nostres formes de determinades maneres.... conceptes que a més quallen al nostre sentit comú si guem o no psicòlegs/gues... (autoestima, inconscient, estrès, realització personal, ansietat....són termes dels que participem i utilitzem per pensar-nos, si guem o no psicòlegs/gues).

Els límits o la consideració del que pot ser o no un conducta adient des del punt de vista de "la salut", de la "salut mental", la felicitat i fins i tot de la moral es defineixen sovint a partir de les dades que ofereix la Psicologia, i que ofereixen els i les psicòlogues. Dades que obtenim a partir de teories i conceptes de la Psicologia, i que al seu torn serveixen de referència per avaluar les persones... i de fet constitueixen sovint el referent per nosaltres mateixos/os quan ens autoavaluem....

Així la vessant productiva de la psicologia us ha de fer pensar en el sentit en que la Psicologia com a **ciència produeix vocabularis, explicacions, classificacions sobre que som, que ens afecten, en el sentit, que ens vivim a nosaltres mateixos en relació a aquests termes....**

I és clar es quedaria lligar tot això amb la idea de regulació i control social....

ACLARIMENTS (missatge de la Consultora)

Quan el mòdul us parla del "procés de naturalització" o biololigització de les normes (per tant, dels comportaments, els pensaments, els desigs...) el que fa es remetre al procés que fa que les formes de classificació, les categories o les normes que constitueixen la institució "semblin "naturals", és a dir, que sembli que sempre han existit, que són el millor, que no parteixen d'algun tipus de decisió humana sinó d'una necessitat social o biològica i, per tant, aconseguen que siguin molt més acceptades i menys qüestionables".

Si us fixeu el procés de naturalització està explicat en el mòdul en diversos apartats del mòdul, perquè és quelcom del que explica perquè les institucions perviuen en/amb nosaltres....el mòdul n'és ple de reflexions sobre aquest procés de naturalització, de com les institucions presenten regles, classificacions, normes, formes de pensar i fer...etc, com si fossin coses "naturals", és a dir, inevitables i per tant indiscutibles. Es per això que el mòdul en un moment donat parla d'aquest procés de naturalització com d'una mena "**d'esclavisme mental**" (pàg. 35).

En aquest cas heu de pensar especialment en la definició **d'institucions que parla de normes, valors i convencions acceptades i esperades en una societat.**

Així, el mòdul parla del procés que fa que les formes de classificació, els valors, les categories o les normes que constitueixen les institucions semblin "naturals", és a dir, que sembli que sempre han existit, que són el millor, que no parteixen d'algun tipus de decisió humana sinó d'una necessitat biològica i, per tant, aconseguen que siguin molt més acceptades i menys qüestionables" (p. 49).

El que el mòdul fa és reflexionar críticament sobre això, perquè diu que una forma que tenim de reproduir les institucions és aquesta, viure-les com quelcom natural, inqüestionable. Es llavors quan assumim sense més les convencions, perquè pensem que som naturals.

Penseu per exemple en la institució del matrimoni o del sexe, i totes les transformacions i polèmiques que hi hagut i que encara hi ha. Durant molt de temps la dona tenia un rol determinat en el matrimoni, i l'home un altre. I si ha estat tan difícil de canviar, i per exemple, entendre que les tasques de la llar són coses de dos, és perquè les normes, les classificacions, etc...estaven "naturalitzades", s'assumien com a quelcom "natural". Imagino que molts heu viscut durant la infantesa que a casa que es visques com quelcom "natural" que les dones feien el menjar, paraven taula, recollien la taula, fregaven els plats...etc..i que l'home estava per les altres tasques, i que era normal que no sabés on estava l'escombra o el sabó. I les noies no podíem sortir soles de festa, però els nois sí, i les noies havíem de saber cosir, però els nois no calia, i els nois podien ser infidels (per la seva naturalesa, era "normal", natural) i les novies havien d'acceptar-ho en silenci perquè en el fons estaven fetes més per l'amor i pels fills que pel sexe, i els homes no ploraven, ni tenien sentiments profunds, ni s'estimaven als fills tant com les mares... i les dones no tenien desig sexual real, ni tenia sentit que votessin, ni que estudiessin ...etc..ara ens sona cada cop més a quelcom qüestionable, però durant molt de temps eren coses "naturals", inqüestionables, coses que ens semblaven que estaven en la "naturalesa" dels éssers humans. Les normes i classificacions "naturalitzades" són tan poderoses perquè no es viuen com una imposició de fóra, ni es qüestionen, sembla que siguin "naturals", indiscutibles. Són la "biologia", diuen.

Afortunadament, com també diu el mòdul, les institucions també es transformen (i en això li hem de donar moltes gràcies també als moviments socials) i canvien les formes de pensament o classificació.

Però també veiem com les classificacions i les normes que fem servir acostumen a naturalitzar-se, a veure's com quelcom "natural"...com quelcom que no cal discutir, perquè és "inevitable". Perquè així ho dicta o ho diu "déu" o "la natura" (i el cert és que la natura parla, parlar...no parla, sempre són persones de carn i ossos que li donen veu o la interpreten:)

I això té bastant a veure amb la idea de "producció de subjectivitats" de la que us parla el mòdul..

PRESENTACIÓ PAC 2: Institucions, Ciència i Subjectivitat

Presentació

Objectius

1. Reflexionar sobre en el paper i la relació de les institucions amb la forma de pensar-nos i entendre'ns a nosaltres mateixos.
2. Analitzar els efectes de la producció del coneixement en el cas de les ciències psicològiques.
3. Reflexionar sobre la Psicologia en tant que institució productora i reguladora de subjectivitats.

Presentació de la prova

Aquesta segona PAC pretén que, després d'haver adquirit una visió àmplia del paper de les institucions en l'organització de la vida de les persones, dediqueu un temps específic a reflexionar sobre la relació entre les formes de saber, l'organització de la vida social i la constitució de la nostra subjectivitat. De la mateixa manera, caldrà que dediqueu un temps específic a reflexionar sobre la relació entre les formes de saber, l'organització de la vida social i la constitució de la nostra subjectivitat. La prova constarà de dues parts. En la primera caldrà posar en relació els conceptes treballats en els materials amb un text que us adjuntem en aquest mateix missatge. En la segona, haureu de buscar articles periodístics que permetin il·lustrar l'argumentació de la cita que us reproduïm en aquest mateix document.

Enunciat de la PAC

Institucions, ciència y subjectivitat

Part A (3 pàgines)

Llegiu atentament el text que us adjuntem en aquest mateix missatge de Maite Larrauri i responeu les següents qüestions:

Quines relacions es poden establir entre les qüestions que s'aborden en el text i:

- a. El paper de les institucions en el procés de **naturalització o biologització** de les normes.
- b. La dialèctica **instituit / instituent** o les relacions poder / resistència.
- c. La relació entre el **control social** i la producció de la subjectivitat per part de les disciplines científiques.

Part B (1 pàgina)

Extraieu com a mínim un exemple periodístic (una notícia, un article d'opinió, etc.) que al vostre parer il·lustri el millor possible l'argument que formula Tomàs Ibáñez en la següent cita:

"las ciencias psicológicas [pueden ser caracterizadas] como dispositivos orientados hacia la producción, y el gobierno, de la subjetividad constitutiva de los "individuos libres" que deben ser gestionados por las democracias. Las diversas disciplinas psicológicas aparecen así como las instancias proveedoras de los conocimientos, del vocabulario, de los criterios de normalidad y de los referentes para la elaboración del "concepto de sí mismo", que permiten que se constituya como tal el "sujeto libre" de nuestras democracias. Su papel es el de equiparar al individuo con los sentimientos, los deseos, las motivaciones, las identidades, las representaciones, y los valores que hacen de él un sujeto gobernable a partir y en nombre de su propia libertad" (Ibáñez, 1994: 291).

Ibáñez, T. (1994). La Psicología Social Construccionalista. México: Universidad de Guadalajara.

Adjunteu-lo a la vostra PAC (enganxeu-lo o transcriviu-ne les parts principals) i raoneu posteriorment, en una pàgina com a màxim, perquè creieu que la vostra aportació il·lustra les idees exposades en aquest text.

Advertència: és inevitable que, en explicar les característiques més importants de les diferents teories, necessiteu fer ús dels conceptes i del vocabulari del mòdul. Però en cap cas heu de reproduir de forma literal les frases del vostre material de paper; per tant heu de mirar d'explicar les teories amb les vostres paraules. Si per alguna raó heu de fer referència alguna frase o fragment literal del material paper heu de senyalar-ho entre cometes ("") tal i com faríeu amb una cita. Recordeu que el plagi o còpia en qualsevol de les pac's implicarà la suspensió automàtica de l'avaluació continuada.

Criteris d'avaluació

Per valorar aquesta activitat es tindran presents els següents aspectes:

- La **claredat i originalitat** en la redacció de les idees, postures i coneixements que es volen transmetre.

- La **vinculació raonada** dels continguts concrets dels textos amb els continguts i arguments treballats al mòdul.
- La correcta formulació d'un exemple que permeti il·lustrar de forma argumentada perquè la Psicologia pot ser entesa com una institució productora i reguladora de la subjectivitat.

Format d'entrega

El producte final d'aquesta PAC serà un document de text que haurà de tenir una extensió màxima de **4 pàgines**.

El document ha d'incloure en la primera pàgina **EL TÍTOL DE LA PAC, EL NÚMERO DEL GRUP I EL NOM I COGNOM DE TOTS ELS MEMBRES DEL GRUP**.

El nom del fitxer que envieu haurà de ser el número del grup i el número de PAC. Per exemple el GRUP 4 posaria el següent nom al seu arxiu de la PAC2: Grup4_PAC_2.doc.

Les proves s'hauran de lliurar la data indicada a la Bústia d'Avaluació Continuada.

Data de lliurament

La data límit per lliurar aquesta activitat és el **15 de novembre del 2008**.

CORRECCIÓ PAC2 (Consultor: Anna Vitores):